

Posudek na habilitační práci PhDr. Martina Nodla, PhD., Středověk v nás

Martin Nodl (*1968) zaujal širší odborné kruhy již jako mladý badatel, a to nejen svými metodicky průraznými studii, ale i kritickým pohledem na dějepisectví socialistické éry. Svým nonkonformním a nesmlouvavým vystoupením na VIII. Sjezdu českých historiků v Hradci Králové v září 1999 vzbudil spolu s Janem Dobešem a Pavlem Zemanem širokou diskusi, která následně vyvolala potřebu samostatného Historického diskusního fóra, jež se uskutečnilo v listopadu téhož roku. V šumu těchto vystoupení zanikalo, že Martin Nodl již několik let v nakladatelství ARGO řídil dvě edice zaměřené na historii a překlady proslulých a tolik potřebných děl zahraniční literatury. Po zásluze mu za to již v roce 2003 Magnesia litera udělila zvláštní ocenění Nakladatelský počin. S odstupem dvou desetiletí je možné říci, že i díky Martinu Nodlovi má česká medievistika k dispozici široký fond dříve nedostupných prací a znalecky vybraných monografií čerstvého data.

Jelikož historie není pro Martina Nodla kabinetním zkoumáním vzdálených věků, nýbrž neustálým diskursem minulosti s přítomností, věnoval a nadále věnuje hodně svého času redakční práci při vydávání řady časopisu a překvapivě velkého počtu tematicky zaměřených sborníků. Za jiné zde stačí uvést revue *Dějiny – teorie – kritika* a sborníky, jež vydal v ediční řadě *Colloquia mediaevalia Pragensia* Centra medievistických studií. Příznačným rysem jeho editorské činnosti je široký rozhled po světové produkci na straně jedné a systematická kooperace s polskými a slovenskými badateli na straně druhé. Vysoké uznání se mu dostalo i z německé strany, neboť mu mnichovské Collegium Carolinum svěřilo spoluvydavatelství časopisu *Bohemia. Zeitschrift für Geschichte und Kultur der böhmischen Länder*. V neposlední řadě považuji za vhodné uvést, že úspěšně řešil několik grantových projektů a že po řadu let vyučuje na fakultách Univerzity Karlovy.

Přes všechno své pracovní vytížení Martin Nodl rok co rok vykazuje velký počet studií různého zaměření. Pravidelně rovněž kriticky referuje o nové literatuře. Široký rozsah jeho zájmů a rozhled po kulturním i veřejným děním dokládá zejména jeho stálá rubrika *Glosy historické* v internetové revue *Souvislosti*. Knižní publikace *Tři studie o době Karla IV.* z roku 2006 zaujala svým přístupem a poutavým pojetím i širší kulturní veřejnost. Totéž platí o souboru úvah o historiografii 19. a 20. století *Dějepisectví mezi vědou a politikou* (2007). Kniha sice vznikla propojením a dopracováním dříve již publikovaných studií, jako celek však formuluje potřebu dalšího bádání o sociálních dějinách, a to na základě nových přístupů, které se autor snaží sám formulovat i ověřit. Kromě toho kniha je dokladem Nodlovy sečtělosti a širších reflexí nad domácím i zahraničním dějepisectvím. V následujících letech Martin Nodl intenzívně pracoval na své doktorské disertaci, kterou pod názvem *Dekret kutnohorský* vydal v roce 2013. S náročným námětem zatíženým staletými nacionálními i náboženskými konotacemi se vyrovnal nanejvýš zdařile, jak mimo jiné dosvědčuje německé vydání jeho disertace v nakladatelství Böhlau (2017).

Přes tematickou šíři jeho větších i menších publikací lze v rozsáhlé bibliografii Martina Nodla rozpoznat tři až čtyři profilující okruhy. Jeden z nich je zaměřen na dnes opomíjené hospodářské a sociální dějiny, druhý na dějepisectví a třetí na historickou antropologii. Všechny tři se odrážejí i v jeho habilitaci, jejíž strohý název *Středověk v nás* by mohl svádět k domněnce, že má za úkol upoutat pozornost širší čtenářské obce. Není tomu tak, jak se lze přesvědčit již v Úvodu, který čtenáři poskytuje jakousi esenci obsahové náplně knihy. Středověk sice není podle Martina Nodla všude kolem nás, tj. v reálných pozůstatcích románské či gotické architektury, „ale je hluboce usazen v nás samotných“. Se středověkem nás přitom nespojují pouze obecné civilizační problémy, nýbrž i mentální výbava a každodenní uvažování. V některých svých projevech byl středověk v očích Martina Nodla dokonce modernější a

svobodnější než naše současnost. Do světa bez elektřiny, ranní teplé sprchy a varné desky by se asi ani on však vrátit nechtěl, i když v závěrečném dovětku knihy čtenáře vybízí brouzdat se pozpátku v dějinném čase, neboť „lepší než hledat nové cesty je znovu objevit již jednou nalezené“.

Esejistický styl Úvodu vychází vstříc načrtnutým úvahám. Autor se k němu uchyluje i na jiných místech knihy, takže čtenář hledající poučení o středověkém žití, myšlení a chování nebude zklamán. V bohaté míře se mu ho dostane, i když možná bude více přemýšlet nad vzdáleným středověkem než o autorově vnímání současnosti. To je více než kritické. Nodlovi se s výjimkou teplé sprchy a rychle připravené snídaně nic nezamlouvá. Sám by se možná podivil, jakou záplavu kritiky na naši dobu snesl.

Dobré knihy nevznikají jen zadáním předem daného námětu, některé z nich se rodí narůstáním i rozšiřováním látky a teprve postupem bádání získávají svoji koncepční celistvost a formální podobu. Nodlova habilitace je tohoto druhu. Přestože vznikala postupně, je kompaktní a provázaná natolik, že ji nevnímáme jako pouhý soubor statí či kapitol. První čtyři kapitoly bychom s jistou licencí mohli zařadit do blízkosti historické antropologie. Jejich názvy, platí to však i o názvech oddílů, lakonicky a důvtipně shrnují obsah (Malý dospělý, Děravá paměť) anebo evokují přidružené konotace z hlediska naší doby (Ekonomie nemoci, Potíže s restitucemi).

Hned první kapitola o dvou tvářích středověkého dětství naznačuje, že půjde o svár mateřské lásky s pojetím dítěte jako malého dospělého. Od dětství autor skokem přesouvá pozornost k dlouhověkosti a k „neosamělému“ stáří, další dvě kapitoly pak věnuje manželské svobodě a ekonomii nemocí. Následují dvě kapitoly o starostech s živobytím, s vyrovnaným městským rozpočtem nebo mimo jiné s restitucemi majetku v kališnické Kutné Hoře. V sedmé kapitole přichází na řadu „moderní nacionalismus“ ryzích Čechů. A protože tyto pŭtky se již ve středověku v Čechách řešily u piva, hned následující kapitola pojednává o právu várečném, sladovnicích, krčmářích a sváru piva s vínem. Zatímco muži

trávili volný čas v krčmě, jejich ženy vyprávěly dětem pohádky, které příliš pohádkami v našem smyslu nebyly. Všechny bez rozdílu, muže a ženy, mladé i staré sužoval strach z pekelných muk a nejistého života v záhrobí. Touto kapitolou kniha končí.

Autor se nerad pohybuje po zaběhaných stezkách. Je mu dáno hledačství, smysl pro výstižný detail, zná kdekterou publikaci. Také však umí rýpnout, svrchu pohlížet na některé předchůdce a zkracovat si cestu k poznání lehce načrtnutými soudy. I když řada výborných postřehů není pro čtenáře, který sleduje Nodlovy sondážní i přehledné studie, zcela nových, nadále působí svěže a badatelsky podnětně. Text doprovází 60 působivých i neotřelých vyobrazení, jimž by prospěly širší popisky.

Podstatné ovšem je, co Nodlova habilitační práce přináší. V prvním plánu jsou to četné nové poznatky na základě studia pramenů a kriticky utříděné literatury. V druhém stupni pak analýzy integrální povahy, které jsou v současné medievistice velmi vzácné, o to však potřebnější. Konečně ve třetím plánu jde o autorovy výše již zmíněné reflexe.

Předložená habilitace plně dokládá, že Martin Nodl má erudici a schopnosti, jež se požadují od univerzitního učitele. Ten nemá studenty vést jen k sepsání povinných prací podle daných pravidel, ale i k širě zaměřeným historickým reflexím s přesahem do jiných disciplín. S přihlédnutím k ostatní Nodlově publikační a odborné činnosti s potěšením doporučuji předloženou knihu jako podklad pro pokračování v habilitačním řízení.

V Praze 10. května 2018

Prof. PhDr. František Šmahel, DrSc.